

cd

Pamięci prof. Stanisława Małkowskiego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 8/4, 616-617

1963

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

więc interesujące uzupełnienie materiału ankietowego sprzed dwu lat wyzyskanego w artykule I. Stasiewicz, M. Burdowicz-Nowickiej i B. Orłowskiego *O społecznym znaczeniu prac popularnonaukowych z zakresu historii nauki i techniki*².

Pytania były na ogół bardzo proste, oparte o materiał szkoły podstawowej. Jedno z nich polegało na sklasyfikowaniu pewnej liczby najbardziej znanych polskich postaci historycznych do którejś z grup: uczonych, poetów, pisarzy, wodzów. Jedynie ok. 80% zapytywanych zaklasyfikowało poprawnie Curie-Skłodowską i Kopernika, a jeszcze mniej — Staszica, dość sporo nie udzieliło odpowiedzi, pewna grupa zaliczała tych uczonych do grupy pisarzy, niektórzy zaś wprowadzili do grupy uczonych Kochanowskiego i Prusa.

Inne zadanie polegało na wymienieniu trzech najwybitniejszych Polaków w całej historii narodu. Na liście tej na czwartym miejscu (po Kościuszcze, Świerczewskim i Chrobrym) znalazł się Kopernik, a na siódmym (po Mickiewiczu i Czarnieckim) — Curie-Skłodowska. Poza tym nie wymieniono żadnych innych uczonych ani też ludzi techniki. Podobny był układ odpowiedzi na pytanie o trzech najwybitniejszych Polaków żyjących w XX wieku. Na trzecim miejscu znalazła się Curie-Skłodowska (po Gomułce i Świerczewskim), była ona jednak jedyną przedstawicielką nauki i techniki. Jednocześnie odpowiedzi obejmowały dość sporą liczbę przedstawicieli kultury i sztuki (np. Broniewskiego, Żeromskiego, Prusa, Fiedlera, Solskiego, Harasiewicza, Paderewskiego, Rubinsteina).

Ostatnie z pytań mających związek z historią nauki i techniki dotyczyło najważniejszych odkryć i wynalazków, które decydująco wpłynęły na życie ludzi wieków XIX i XX. Na pytanie to otrzymano 309 odpowiedzi, wymieniających 41 różnych odkryć i wynalazków. Najwięcej, bo 188 poborowych, na pierwszym miejscu postawiło odkrycie i rozszczepienie atomu; na drugim miejscu idzie odkrycie radu i polonu, na trzecim — wynalazek elektryczności. Dalej wymieniano maszynę parową, samolot, sztucznego radzieckiego satelitę (badania przeprowadzono bezpośrednio po jego wypuszczeniu), rakiety, silniki spalinowe, radio, radar, wodór (?), penicylinę i streptomycynę, telewizję, odrzutowce. Jedynie czterech poborowych wymieniło teorię względności. Charakterystyczne jest, że poborowi z wykształceniem ogólnym częściej mówili o radiu, telefonii, promieniotwórczości, osiągnięciach medycyny, podczas gdy posiadający wykształcenie zawodowe preferowali silniki spalinowe i odrzutowe, maszynę parową itp.

Te wyniki badań wskazują, że orientacja wśród młodzieży w niedawnych odkryciach i wynalazkach jest stosunkowo nienajgorsza (nikt wprawdzie nie wymienił tak przełomowego osiągnięcia jak automatyzacja — ale przed 6 laty, gdy dokonano badań, nie była ona u nas tak spopularyzowana jak obecnie). Natomiast znajomość historii nauki i techniki polskiej można uznać za wysoce niedostateczną, a jeszcze jest gorzej z docenianiem wagi tych dziedzin w dorobku naszych dziejów. Pesymistyczne wnioski ze wspomnianego artykułu I. Stasiewicz, M. Burdowicz-Nowickiej i B. Orłowskiego potwierdzone więc zostały *a fortiori*.

Eugeniusz Olszewski

PAMIĘCI PROF. STANISŁAWA MAŁKOWSKIEGO

Towarzystwo Miłośników Nauk o Ziemi zorganizowało w dn. 11 II br. wieczór poświęcony uczczeniu pamięci prof. Stanisława Małkowskiego. Referaty wygłosili: prof. A. Łaszkiwicz: *Zyciorys naukowy S. Małkowskiego*, prof. A. Halicka: *O inicjatorze i założycielu Muzeum Ziemi*, mgr St. Czarniecki: *O zastugach prof. St.*

² „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 3/1962.

Małkowskiego dla historii nauk geologicznych, dr W. Narębski: *Petrograf i mineralog*, mgr D. Chodkowska: *Działalność St. Małkowskiego na polu ochrony przyrody nieożywionej*.

W trzy miesiące później dn. 6 V br. Muzeum Ziemi przygotowało posiedzenie naukowe dla omówienia działalności i prac swego zmarłego dyrektora. Licznie zgromadzeni uczestnicy reprezentowali wszystkie ośrodki geologiczne w Polsce, oprócz tego nadeszło wiele listów i depeesz od przedstawicieli świata nauki, którzy nie mogli przybyć na posiedzenie.

Kierownik Muzeum Ziemi prof. A. Halicka odczytała notatkę autobiograficzną pisaną przez prof. Małkowskiego w 1954 r. oraz mówiła o wkładzie jego pracy do muzealnictwa geologicznego w Polsce. Dr T. Szczęsny, reprezentant Ministerstwa Leśnictwa scharakteryzował działalność Małkowskiego na polu ochrony przyrody nieożywionej. O pracach z zakresu petrografii mówili: prof. A. Gaweł i prof. I. Turnau-Morawska, o Stanisławie Małkowskim jako popularyzatorze nauk geologicznych — doc. Z. Zalewska, o jego działalności społecznej — dr W. Kordowicz, spośród grupy uczniów zmarłego zabierały głos: doc. I. Kardymowicz i mgr D. Małecka. Wypowiedzi kierownika muzeum w Suwałkach mgra A. Patli i inż. E. Lutyńskiego uzupełniły sylwetkę Małkowskiego, naświetlając jego zainteresowania humanistyczne i filozofię życiową oraz postawę obywatelską w obozie koncentracyjnym w Sachsenhausen.

Uczestnicy posiedzenia zgłosili kilka propozycji trwałego uczczenia pamięci prof. Małkowskiego, przy czym na szczególną uwagę zasługuje projekt prof. H. Świdzińskiego, by Muzeum Ziemi wybiło specjalny medal poświęcony twórcy tej instytucji. Zakład Hydrogeologii Uniwersytetu Warszawskiego zaś zaproponował, aby morenę szafłarską na Podhalu nazwać imieniem Stanisława Małkowskiego. Najbliższe grono współpracowników zmarłego podjęło decyzję wydania książki pamiątkowej.

cd.

DZIESIĄTA ROCZNICA

W marcu br. minęło dziesięć lat od dnia śmierci Edwarda Warchałowskiego, wybitnego polskiego geodety, profesora i długoletniego rektora Politechniki Warszawskiej¹. W związku z tym w dn. 29—30 IV br. odbyła się na Wydziale Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej sesja naukowa, poświęcona pamięci Warchałowskiego, współtwórcy i organizatora tego wydziału, wychowawcy znacznej części jego obecnej kadry naukowej. Poza referatami naukowymi z zakresu przede wszystkim geodezji wyższej — głównej dziedziny działalności naukowej Warchałowskiego — przedstawionymi przez jego uczniów, wygłoszone były dwa referaty poświęcone przedstawieniu zarówno jego dorobku naukowego, jak też i roli w organizacji nauki i szkolnictwa wyższego oraz służby geodezyjnej w Polsce. Z okazji sesji wydana została niewielka broszura².

¹ E. Warchałowski, ur. 4 X 1885, po ukończeniu studiów wyższych w Moskwie w 1909 r. zostaje asystentem, a następnie docentem i profesorem w Moskiewskim Instytucie Geodezyjnym. W latach 1919—1921 bierze czynny udział w organizacji służby geodezyjnej w ZSRR. W końcu 1921 r. wraca do kraju, gdzie włącza się do prac przy organizacji Wydziału Geodezji (Mierniczego) na Politechnice Warszawskiej, obejmując równocześnie prowadzenie wykładów i kierownictwo Katedry Miernictwa I, przemianowanej następnie na Katedrę Geodezji Wyższej. Funkcje te pełnił prof. Warchałowski do zgonu, który nastąpił 6 III 1953.

² *Edward Warchałowski*, pod redakcją Cz. Kameli zebrali i opracowali S. Walczak. Warszawa 1963, s. 24 (wydawnictwo powielone).